

Dr. ANTUN FRANOVIĆ, izvanredni profesor
Hrvatska akademija medicinskih znanosti, Zagreb, Hrvatska
Croatian Academy of Medical Sciences, Zagreb, Croatia

UVODNIK

POTREBE GRAĐANA EUROPE ZA ZDRAVSTVENO TURISTIČKIM PROGRAMIMA

UVOD

Nimalo nije slučajno što se predavanje s gornjim naslovom našlo u uvodu teme "Turizam i zdravlje" ovog, prvog međunarodnog, simpozija o zdravstvenom turizmu /ZT/ u slobodnoj i samostalnoj Hrvatskoj.

Da se ovakav simpozij, kojim slučajem, održao 1966., ili u vremenu od tada naovamo, njegova osnovna preokupacija zasigurno ne bi bila okrenuta ZT potrebama Europljana, već bi se takav simpozij uglavnom bavio domaćim potrebama i to pretežito onim zdravstvenim.

Razlog, zašto bi to bilo tako, valja tražiti u direktnim i indirektnim posljedicama koje je prirodnim lječilištima Hrvatske donio opći zakon tadašnje neuspjele privredne reforme, akt kojim je prirodni ljekoviti čimbenik isključen iz tadašnjeg zdravstvenog osiguranja. U grčevitoj želji za preživljavanjem, prirodna se lječilišta pretvaraju u specijalne bolnice za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, iako to i nije svo zlo koje ih je tada, a posebno u godinama potom, zadesilo.

Prekid kontinuiteta ZT razvoja i prirodnog hoda uporedo s europskim ZT centrima najveća je posljedica po navedene institucije, posebno gledana s ZT aspekta i europske orijentiranosti našeg ukupnog ZT proizvoda.

Neminovnost povratka, sada slobodne i samostalne Republike Hrvatske, u europsku obitelj, prilika je, ali prije svega i obveza, svom ZT korpusu naše Republike, da se okrene europskom promišljanju ZT i tako ponovo, nakon gotovo trideset godina, uz male iznimke, među kojima je svakako Talasoterapija Opatija, počne dijeliti ZT kolač Europe, ali ovog puta s realnim izgledima da se naš dio toga kolača i znatno poveća.

Da bi se rečeno uskoro i ostvarilo valja nam sustavno i znalački, jednako na nacionalnim kao i na lokalnim razinama, promišljati ZT Republike Hrvatske, kao element zadovoljavanja i domaćih, ali ništa manje i europskih ZT potreba.

Iz navedenog razloga proizlazi i neminovnost poznavanja, s jedne strane potrebe Europljana za ZT programima, ali i svih naših mogućnosti u tom kontekstu s druge strane. Vrijeme je, dakle, kada ne samo zdravstveni i ne samo turistički, već udruženi u servis ZT proizvoda Republike Hrvatske i svake pojedine ZT lokacije posebno, moraju promišljati ZT europskog tipa koristeći svoje nesagledive komparativne prednosti i inovativnost osnovanu na dobrom poznavanju ZT kao skupne djelatnosti velikog broja struka, ne samo onih osnovnih, već i zdravstvenih i turističko-ugostiteljskih.

Zbog toga i ovaj simpozij, koji po nama predstavlja prvi organizirani korak u nacionalno odgovornom odnosu do ZT Republike Hrvatske, budući da ga pokrivaju ministarstva zdravstva, turizma, znanosti i tehnologije, valja realizirati uz stručnu, organizacijsku i upravnu pomoć kako znanstvenih suradnika svih struka uključenih u formiranje nacionalnog ZT proizvoda, tako i uz aktivno sudjelovanje nacionalnih gospodarskih planera, Vlade i Sabora.

Prvi i osnovni zadatak u europskom promišljanju našeg ZT vidimo u definiranju ZT proizvoda.

Da bismo navedeno ostvarili u cijelosti i u što kraćem vremenskom razdoblju, valja nam sustavno i analitički razraditi sljedeće elemente:

- aktualnu ZT ponudu Europe; temelje na kojima se razvija i puteve kojima se usmjeruje u 21. stoljeće;
- procijeniti stvarne sociomedicinske potrebe pučanstva Republike Hrvatske za ZT programima u sljedećih desetak godina;
- realno prosuditi danosti i komparativne prednosti svake ZT destinacije Republike Hrvatske, kao i danosti i komparativne prednosti još neformiranih ZT središta na lokacijama s prirodnim ljekovitim čimbenikom;
- valja pomno proanalizirati sveukupnu dosadašnju europsku tradiciju u korištenju hrvatskih ZT središta od smjene stoljeća naovamo.

I konačno, ali ništa manje važno, valja dobiti hrvatski interdisciplinarni konsenzus za formiranje nacionalnog središta za trajnu izobrazbu kadrova namijenjenih radu u zdravstvenom turizmu. Radi se o centru za kontinuiranu izobrazbu svih profila stručnjaka koji rade u centrima ZT, uz ništa manje važnu ulogu u razvoju novih programa za sve oblike ZT proizvoda.

Ovaj je rad, dakle, namijenjen s jedne strane europskom promišljanju našeg ZT proizvoda i stvaranju uvjeta da se naš ZT proizvod na najbolji način, i tehnološki i financijski, dokaže u praksi kao najprofitabilniji proizvod nacionalnog gospodarstva, te formiranju institucije koja će unapređivati naš ZT proizvod i u njega unositi dostignuća moderne znanosti te osposobljavati kadar za njegovu implementaciju u praksi.

ZT PONUDA EUROPE

Ono što danas svojim sugrađanima nude europski ZT centri moglo bi se sažeti u:

- tradicionalnu balneo, talaso i klimatoterapiju,
- specijalne programe liječenja i rehabilitacije,
- programe zaštite i poboljšanja zdravlja,
- programe aktivnih odmora za ciljane skupine i cijele obitelji, te
- kulturološke, povijesne i zabavne programe svojstvene određenoj lokaciji i njenom okruženju.

Tradicionalne programe balneo, talaso i klimatoterapije krasi selektivnost u kojoj su upravo empirijski utemeljeni programi zaštitna boja svakog europskog ZT središta. Oni, ujedno, čine temelj specijalnih programa liječenja i rehabilitacije svakog ZT centra.

Specijalni programi su uvijek spoj tradicionalnih i empirijski potvrđenih učinaka osnovnog ljekovitog čimbenika određene lokacije i modernih dostignuća na planu liječenja i rehabilitacije iste indikacijske skupine bolesti i poremećaja. I upravo u toj simbiozi leži uobičajena europska komparativna prednost njihovih središta ZT. Ostali specijalni programi, koje razvijaju pojedini centri, samo su dopune glavnim nosiocima ZT ponude i uvijek su u drugom planu, iza onih temeljnih programa.

Programi zaštite i poboljšavanja zdravlja namjenjuju se kardiovaskularno, respiratorno, gastroenterološko, metabolno, lokomotorno ili psihosomatski ugroženim skupinama, bez obzira radi li se o potpuno zdravim osobama koje ugrožava rad u stresnim uvjetima, neredovita ili nepravilna prehrana ili nedostatak fizičke aktivnosti, odnosno sedatarni način života i rada, ili o bolesnicima čija je bolest u smirenoj fazi i oni tim programima samo žele tu mirnu fazu svoje bolesti produžiti ili čak i smanjiti kronične posljedice svoje primarne kronične bolesti.

Aktivni je odmor zapravo pravi "hit" suvremenog ZT Europe, jer uključuje sve elemente iz programa zaštite i poboljšavanja zdravlja, posebno edukaciju i motiviranje na zdrav način života, i zdravlju korisno korištenje dnevnog, tjednog i godišnjih odmora i to u ugodnom društvu i na izbornu aktivni način.

Sve u svemu, za ZT ponudu Europe se danas izreka "ugodno s korisnim" može, za našu orijentaciju, shvatiti kao "vrlo ugodno i vrlo korisno".

OSNOVE ZT PONUDE EUROPE

ZT ponudu europskih ZT središta danas utemeljuje:

- višestoljetna balneološka tradicija,
- sprega tradicionalne balneo, talaso i klimatoterapije, ali i najbolje kulinarske, hotelijerske i animacijske tradicije sa suvremenim dostignućima medicine i turizma te njihovom sinergičnom djelovanju, okrenutom aktualnim potrebama jednako zdravih, koliko i onih narušena zdravlja ili bolesnih ljudi,
- kompleksna potreba urbanizirane obitelji za životom u predurbaniziranim uvjetima, te
- rastući fond slobodnog vremena prosječne europske obitelji, posebno iz naslova kraćeg radnog tjedna.

Gotovo da i nije potrebno elaborirati kontinuitet i balneološku tradiciju europskih ZT središta. Navedena je višestoljetna tradicija, upravo stoga što je stvarana za aktualne potrebe građana, dovela do, slobodno rečeno, engrama o potrebi odlaska u lječilište, barem jednom godišnje. Bila je to, za one koji se sjećaju razdoblja između dva svjetska rata, jednako tako i naša tradicija.

Za razliku od nas, Europljani navedenu tradiciju odlazaka u svoja prirodna lječilišta nisu prekidali nikada, osim u vrijeme najžešćih ratnih sukoba, no time ta tradicija nije bitno okrnjena, budući da je u isto vrijeme i cijeli život naroda bio drukčije programiran. Mirno vrijeme donosilo je ponovno procvat i novu idejnost u ZT ponudu većine europskih država s bogatom ZT tradicijom. Tu posebno valja istaći Njemačku, Austriju, Mađarsku, Češku i Francusku, ali su za pohvaliti i Talijani i Slovenci.

Sedatarni način života i hipokinetski sindrom, od kojeg u većoj ili manjoj mjeri boluje svaki čovjek koji radi i živi u urbaniziranim uvjetima, glavno je izvorište ideje za programe koje danas nudi, ali i koje za naredno stoljeće projektira ZT trenutak današnje Europe. Njemu su uz rame slabe prehrambene navike, ali i ekološki nepovoljna klima koja se stvara na terenu proizvodnje i konzerviranja hrane, u našim atmosferskim prilikama, kao i našoj životnoj sredini. Iz tog naslova regrutiraju se i prijetnje za gotovo sve organske sustave suvremenog čovjeka, posebno ugroženost od ateroskleroze i njenih posljedica, raka i sličnih zdravstvenih nedaća koje se jednostavno ne mogu rješavati na razini permanentne zdravstvene skrbi, tako da postoji stalno otvoreni poziv, gotovo vapaj, za opozicijskim programima u okviru ponude ZT centra. Tom su pozivu odgovorila europska ZT središta, ali mislim da naša ZT središta, paralelno s rješavanjem naših domaćih potreba, mogu itekako dopuniti ZT ponudu Europe a nerijetko, s obzirom na komparativne prednosti i poticajnu inovativnost, i zamijeniti po koji od dobrih europskih programa.

EUROPSKA TRADICIJA ZT CENTARA REPUBLIKE HRVATSKE

Govoriti o potrebama građana Europe za ZT programima bez predočenja, a ne samo reminiscentnog spominjanja, višestoljetne, a posebno ovostoljetne funkcionalne povezanosti Europljana i njihovih institucija s našim prirodnim lječilištima i ZT centrima, bilo kao otkrivača, istraživača, investitora i brojnih korisnika usluga, bio bi nedostatak koji ne bi smio biti oprošten, posebno u ovom trenutku i na ovom mjestu, u Opatiji, koja je primjer za sve što je rečeno. I neka takav primjer i ostane, u što ćemo svi zajedno uložiti sva svoja znanja i snage.

Predavanja koja slijede, ali i mnoga druga iz svake tematske cjeline, osvijetlit će po jedan ili više detalja iz te zaista bogate tradicije koju sam namjerno nazvao funkcionalnom povezanošću naših ZT centara sa Europom, u želji da se ona nastavi, ali ne tamo gdje je stala, nego na sasvim novim, aktualnim, tj. europskim osnovama.

Naša je zadaća da svojim promišljanjem zdravstvenog turizma stvorimo uvjete za nastavak i procvat navedene tradicije hrvatskih centara ZT kao europskih odredišta za liječenje, rehabilitaciju, aktivni odmor i poboljšavanje zdravlja u ekološki zaštićenim uvjetima. Smatramo da, ukoliko sva tri ministarstva, pokrovitelji ovog simpozija, zajedno s djelatnicima u svim ZT centrima Republike Hrvatske, kao i svim županijama koje na svom području posjeduju lokalitete s prirodnim ljekovitim čimbenikom, zatim Zajednicom za ZT Hrvatske gospodarske komore Hrvatske, Odborom za zdravstveni turizam Hrvatske akademije medicinskih znanosti i novoformiranim Centrom za trajnu izobrazbu kadrova koji rade u zdravstvenom turizmu, stvore, zajedničkim naporom, podloge za navedeno povezivanje s ZT Europe, ovaj projekt će u vrlo kratkom vremenu požnjati rezultate koji se danas, kako na sociomedicinskom, tako i na financijskom planu u Europi postižu. Bit će to ujedno i materijalni dokaz da se ZT Republike Hrvatske u cjelini priključio ukupnom europskom integriranju Republike Hrvatske.

ZAKLJUČAK

Sociomedicinski razlozi, kojih je iz dana u dan sve više, pridonose potražnji za tradicionalnim, ali i sofisticiranim programima svih ZT centara u Europi. Navedeni su brojni razlozi za navedenu tvrdnju, a mnogi će biti pojašnjeni u prikazima drugih autora iz sve tri tematske cjeline ovog simpozija.

ZT proizvod je u svakom europskom središtu definiran kao sklop tradicionalnih balneoterapijskih, talasoterapijskih i/ili klimatoterapijskih postupaka u kombinaciji s modernim medicinskim postupcima namijenjenim liječenju, rehabilitaciji i zdravstvenoj prevenciji stanja koja nastaju na temelju sedatornog načina života i rada, loših prehrambenih navika i života u stresnoj i ekološki višeznačno hendikepiranoj radnoj i životnoj sredini.

Ovaj rad tako, uz prikaz temelja na kojima se razvio današnji europski ZT proizvod, upućuje domaće timove kako da se čim potpunije i na osnovi vlastitog prepoznavanja uključe u protok ZT usluga Europe i na taj način nadoknade gotovo tridesetogodišnje ZT kaskanje za Europom, dakako iz opravdano neugodnih okolnosti kroz koje su naša prirodna lječilišta, ne svojom krivnjom, od 1961. godine naovamo, prolazila.

Okupljanje svih nacionalnih snaga, kao i formiranje Centra za trajnu izobrazbu ZT djelatnika, sa sjedištem u Opatiji, dvije su osnovne poruke ovog priloga europskom promišljanju ZT Republike Hrvatske.

Summary

NEEDS OF EUROPEAN CITIZENS FOR HEALTH TOURISTIC PROGRAMS

To make up for the lack of movement, non-adequate and irregular nourishment and stress situations to both at work and during free time all ages of European citizens have an opportunity to find an ideal option in our health tourist programs carried out in our health tourist destinations.

Special treatment and rehabilitation programs aimed to fight the consequences of an urban way of life are offered. A picture of the health tourist offer of the Republic of Croatia is completely incorporated into actual requirements for health prevention and improvement of cardiovascular, respiratory, gastrointestinal, locomotor and psychosomatic state of European man jeopardized by urban life.

The needs of European citizens for health tourist programs are growing from day to day as consequences of our urban, sedantary way of life, and habits without adequate health recreation and health eating habits.

Key words: health tourism, health touristic programs